

Om at lære grønlandsk

Af Birte Hedegaard

Der er to sejllivede myter der gør sig gældende, når talen er om danskeres forsøg på at lære grønlandsk, og jeg ved ikke hvilken af dem der er mest forkert. Den ene myte lyder: »Man kan ikke lære grønlandsk, og det er tidsspilde at prøve.« Den fremføres tit med stor overbevisning af mine landsmænd.

Den anden lyder: »Man kan da bare lære grønlandsk.« Men den kan laves om fra myte til virkelighed: »Man *kan* da lære grønlandsk.« Jo, man kan! – Men ikke sådan *bare*. Og man støder sig uvægerligt mange gange på sine omgivelser under processen. Jeg vil her fortælle lidt om de genvordigheder og glæder som disse sammenstød har givet anledning til for mit vedkommende.

Rensdyr går op eller ned

Jeg skulle på påskeferie i Sisimiut, og var i den anledning blevet anbefalet et hurtigt aftenkursus i grønlandsk, for at kunne sige nogle af de mest almindelige sætninger. Det var ikke første gang jeg skulle til Grønland – et par år tidligere havde jeg tilbragt en sommer i Sydgrøn-

land. Men vi var kommet med rygsæk og telt, og havde opsøgt de mest øde steder, hvor ikke engang fårene gad komme. At der også boede mennesker i det land, havde vi – eller jeg – knap nok opdaget.

Jeg meldte mig til det hurtige aftenkursus, købte min første lærebog i grønlandsk, og inden længe var jeg i stand til at sige »rensdyrret går op, fåret går ned, mor er smuk, far går ud, præsten går ind«. Måske var det ikke de mest almindelige sætninger, men der var en næsten poetisk rytme og ensartethed over dem, og jeg tror, at hos os der begyndte at lære grønlandsk sidst i halvfjerdserne sidder fårenes og rensdyrenes trasken op og ned lige så fast som selv de mest hårdnakkede salmevers fra skoletiden.

I øvrigt fandtes der da situationer uden for skolestuen, hvor disse sætninger ligefrem kunne bruges. Da jeg efter seks ugers undervisning kom til Sisimiut i marts, skulle jeg selvfølgelig ud på hundeslæde. På et tidspunkt under kørslen så vi langt borte et rensdyr på en fjeldskråning. »Går rensdyret op eller ned?« jublede jeg, til stor forundring for

de grønlændere der var inden for hørevidde. Dyret stod bomstille.

Det forår, hvor jeg fulgte det hurtige kursus i grønlandsk, står stadig for mig som den gyldne tid, hvor jeg havde overblik over det grønlandske sprogs grammatik og kunne bruge det i praksis – når altså bare der var en lejlighed der passede med mit ordforråd. Først ved kursets slutning gik det op for mig, at vi ikke havde lavet andet end hovedsætninger, og ikke en eneste sætning med genstandsled!

Frustrerende og dejligt

I løbet af de næste år opdagede jeg, at der var noget der hed Institut for Eskimologi, som havde én stor fordel: holdene blev ikke nedlagt som på aftenkursus, hvor kursisterne gerne faldt fra efter et halvt års tid.

Desuden tilbragte jeg en del tid i Grønland, og i løbet af midlertidige jobs som turistfører og timelærer blev det til mange små sejre og småskuffelser. Det var en sejr at kunne træffe en aftale på grønlandsk, og senere konstatere at vi ikke havde misforstået hinanden.

Misforståelser opstod nu relativt sjældent, fordi de mennesker jeg kom i forbindelse med var så gode til at pejle sig ind på mit beskedne ordforråd, og gav sig tid til at tale langsomt – meget langsomt. Det var dejligt at opleve den velvilje der kom én i møde, men samtidig meget frustrerende at måtte begrænse alt for mange samtaler til det »fagsprog« der kunne opstå mellem færeholdere og turistførere, hvor det stort set var de samme emner vi havde brug for at tale om hver gang vi mødtes. Og

hvor var det trods alt rart, at så mange kunne så meget dansk, selv om det slet ikke var meningen at snakke dansk!

En enkelt gang fik jeg dog en ret speciel kompliment: Jeg skulle besøge en ældre dame der ikke kendte mig, og overbringe hilsner fra folk i Danmark. De indledende høflige vendinger havde jeg parat efter ihærdig træning, så jeg blev noget slukøret, da hun så afvisende ud og begyndte at lukke døren. Først da hun hørte navnet på en fælles bekendt, blev døren slået op på vid gab. Flere uger senere betroede hendes datter mig grunden: en ubekendt dansker, der stod uden for døren og talte så godt grønlandsk, hun måtte bestemt være repræsentant for en missionerende sekt! På det tidspunkt havde familien for længst afsløret mit sproglige distanceblænderi.

Det kræver stædighed i Nuuk

Så blev jeg fastansat i Grønland – i Nuuk, som jeg på det tidspunkt kun kendte fra et enkelt besøg. Jeg var glad for at bo der, men ud fra et snævert sprogindlærings-synspunkt kan byen absolut kun anbefales, hvis man har en betydelig bedre grønlandsk-sproglig baggrund end jeg havde. Nå, det var jeg blevet advaret om i forvejen, så det kom ikke som den helt store overraskelse. Derimod fik jeg et par andre overraskelser.

På min første arbejdsplads blev jeg mødt med indædt fjendtlighed fra nogle arbejdskammeraters side. Det viste sig hurtigt, at fjendtligheden skyldtes skuffede forventninger om, at den nye medarbejder skulle kunne tale »flydende grønlandsk«. Jeg ved ikke hvem der har

været mest naiv: Institutionens danske leder, der gik ud fra, at jeg havde lært flydende grønlandsk på et par års – trods alt mest – teoretisk undervisning, eller mig, der ikke havde tænkt på at understrege, at en universitetseksamen i grønlandsk ikke garanterer samme talefærdighed som en eksamen i engelsk.

Næste overraskelse kom, da jeg fulgte undervisning i grønlandsk sammen med grønlandske elever. Jeg opdagede da, at jeg i hvert fald havde fået lært én ting til gavn, nemlig at stave på grønlandsk. Jeg stavede mig igennem den ene diktat efter den anden – teksterne forstod jeg knap nok – med en af klassens virkeligt lave fejlprocenter, hvilket indbragte mig megen ros fra læreren. Til gengæld kunne mine klassekammerater forstå hvad læreren sagde – i modsætning til mig, der måtte gætte mig til det meste af hvad der foregik i timerne. Hvor lidt jeg egentlig forstod, opdagede læreren vist aldrig.

Det er som sagt svært at blive bedre til at tale grønlandsk, mens man bor i Nuuk – eller en anden større by, hvor dagligdagen i så høj grad er præget af dansk. Det kræver en del stædighed, og det hjælper også lidt, hvis man er i stand til at abstrahere fra den indre stemme, der fortæller én, at man er til besvær. Egentlig synes jeg det er uforskammet at køre frem med et gebrokkent grønlandsk overfor grønlændere, hvis dansk er betydeligt bedre end éns eget grønlandske. Men når man så møder et menneske der ikke taler dansk, og man står og famler efter ordene, så ville man ønske man havde været uforskammet noget tiere.

Jeg måtte revidere mit indtryk af, at folk i Grønland er så gode til at sætte sig ind i udlændinges grønlandske ordforråd. Når folk har travlt, bliver de nemmere irriterede, og somme tider mærkede jeg, at mange grønlændere ikke er vant til den situation at stå over for en udlænding, der kan noget grønlandsk uden at beherske sproget. (Der har været for få grønlandsktalende udlændinge at øve sig på). Hvor ville det være en lettelse, hvis flere grønlændere ville acceptere, at der er et meget bredt spænd mellem et beskedent kendskab til grønlandsk og beherskelse af det talte sprog – med alle mulige afskygninger af talefærdighed ind imellem. Og hvis mennesker man talte med ville acceptere, at selv om man kan sige en del, er det ikke sikkert man forstår alt hvad der bliver sagt, men at misforståelser og tøven på den anden side heller ikke er ensbetydende med at man er helt blank.

En helt særlig udfordring til mine sprogkundskaber var de telefonsamtaler på grønlandsk, som jeg blev involveret i på min arbejdsplads. Første gang jeg gennemførte en tjenstlig telefonsamtale på grønlandsk var jeg rævestolt; det var betydelig sværere end at tale med et menneske der stod overfor én, og hvor man kunne tage smil og fagter til hjælp. En gang gik det helt galt. En meget vred dame skældte mig hæder og ære fra, fordi jeg tillod mig at tale grønlandsk, når jeg alligevel ikke kunne det ordentligt. I betragtning af at damen ikke kunne dansk, og at mit ærinde såmænd ikke var mere kompliceret end at det kunne afvikles med få sætninger, syntes

jeg nok at mit forsøg på at tale grønlandsk var berettiget.

På en eller anden måde lykkedes det dog som regel at nå til en forståelse, også via telefonen. Jeg tror det ville være meget nyttigt, hvis mange af de danske administrationsfolk der er ansat i Grønland kunne støtte sig til en slags »nøddparlør for administrationsfolk«. En der sprang de grammatiske forklaringer over, og som gav eksempler på de småsamtaler det ville være realistisk at kaste sig ud i med et meget begrænset kendskab til grønlandsk.

Ingen vej udenom

I min egen indlæringsproces er også indgået et – alt for kort – ophold i et helt grønlandsksproget miljø. Er det nu ikke noget krukkeri at opsøge bestemte miljøer for at komme til at tale grønlandsk? Skulle det ikke være nok at bo i Grønland? De fleste danskere der flytter til et andet land finder da ret hurtigt ud af at klare sig på det fremmede sprog. Ja, men det er fordi vi har været nødt til det, og vi er ikke nødt til at tale grønlandsk for at kunne leve i Grønland. Og det er ikke kun mig – danskeren – der synes det er lettere at tale dansk, når den grønlander jeg taler med har års træning i at udtrykke sig på mit sprog, mens jeg stadig leder efter hvert ord på hendes. Men omgivet af mennesker der ikke taler dansk er der ingen vej udenom.

Det er ikke nogen let situation at være i: Jeg følte næsten at jeg mistede min identitet, følte mig i hvert fald inderligt dum, når jeg havde svært ved at finde ud af hvad der foregik omkring

mig. Og igen var det frustrerende, at der var så meget jeg gerne ville sige, men som jeg kun kunne udtrykke i et sprog, som jeg vidste var barnligt, og som jeg havde stærk mistanke om også var grinagtigt.

Men hvor blev jeg glad, når jeg så en gang imellem alligevel kunne bruges som tolk, og når jeg kunne følge med i hvad der blev sagt omkring kaffebordet. At deltage i en samtale mellem flere end to mennesker var nu stadigvæk en næsten uoverstigelig opgave, men når jeg kun talte med én ad gangen, og derfor selv kunne bestemme farten og niveauet, så gik det straks bedre, og når det en enkelt gang lykkedes mig at fortælle om en morsom hændelse, så tilhøreren grinede – på de rigtige steder – så var min kortvarige identitetskrisen glemt på stedet.

Dette er mine personlige erfaringer, og de er farvet af min baggrund, nemlig at jeg er vant til at beskæftige mig teoretisk med sprog. Indlæring af grønlandsk har således for mig især drejet sig om at nå til (i praksis) at kunne anvende de grammatiske kategorier, som jeg forholdsvis nemt lærte, og lærte betegnelserne på.

Og hvor længe har det her så varet? Tja, det hurtige aftenkursus, som startede det hele blev afholdt i 1978, og jeg vil stadig ikke kunne påstå, at jeg kan tale grønlandsk. Det skal dog ikke afholde mig fra at blive ved med at tale det, når jeg har lejlighed til det. Fordi jeg kan lide det, og især fordi jeg kan lide de mennesker jeg derigennem har fået kontakt med.